

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СИРОВИННОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Традиційною спеціалізацією сільського господарства на території Західної України є рослинництво. Сприятливі чинники розвитку якого, позитивно вплинули на садівництво, яке за останніх п'ять років стало пріоритетним для переробної промисловості. Українські фермери використовують сучасні технології вирощування рослин, підвищують рентабельність виробництва, створюють нові робочі місця, бюджети територіальних громад мають додаткові фінансові надходження – все це сприяє зниженню соціальної напруги у регіоні. Однак, подолання стримуючих чинників розвитку галузі потребує державної підтримки для залучення іноземного капіталу, збільшенні дотацій на закладання нових садів, лояльного кредитування проектів будівництва сучасних фруктових сховищ. Вирішення зазначених проблем сприятиме забезпеченню переробних підприємств високоякісною сировиною, підвищить конкурентоздатність екологічної продукції харчової промисловості на світовому ринку і збільшить валютні надходження держави.

Plant growing is a traditional specialization of agriculture on the territory of Western Ukraine. Favorable factors of its development have had a positive effect on gardening, which has become a priority for the processing industry for the last five years. Ukrainian farmers use modern plant cultivation technologies, increase the profitability of production, create new working places. The budgets of territorial communities have additional financial revenues. All these factors contribute to lowering social tensions in the region. However, the overcoming of deterrent factors in the development of the industry requires state support for attracting foreign capital, increasing subsidies for laying new gardens, loyal lending to construction projects for modern fruit stores. The solution of these problems will help ensure the processing enterprises with the high-quality raw materials and increase the competitiveness of ecological products of food industry at the world market and increase the currency inflows of the state as well.

Ключові слова: аграрний сектор, садівництво, рослинництво, екологічно чиста територія, переробна промисловість, фруктовосховища, організація переробного виробництва, сировинна база підприємства.

Key words: agrarian sector, fruit growing, plant growing, ecologically clean area, processing industry, fruit storage, organization of processing industry, raw material base of the enterprise.

Окреслення проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В останні роки посилюється роль і значення аграрного сектора в економіці України. Наша держава перетворилася на потужного експортера зернових культур, олії, соняшнику, цукру, меду, концентрованого соку на світові ринки. Виручка від експортованої продукції сільського господарства займає вагомe місце у валютних надходженнях держави. Сьогодні важливе значення має оцінка сировинної бази галузей з переробки сільськогосподарської сировини, а також вивчення питань нарощування потужностей з її переробки для розширення експортного потенціалу нашої держави за рахунок продукції вітчизняної харчової промисловості.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Вивченням сировинної бази вітчизняної переробної і харчової промисловості займаються вчені і фахівці науково-дослідних установ Національної аграрної академії наук, Міністерства аграрної політики, вищих навчальних закладів. Однак, сьогодні в Україні простежуються значні регіональні особливості і відмінності у розвитку продуктивних сил аграрного сектору. Тому для оцінювання потенційних можливостей сільського господарства України необхідно більше уваги приділити ресурсу окремих регіонів для поглиблення їх спеціалізації і нарощування

масштабів виробництва сільськогосподарської сировини та її ефективної переробки, що дозволить прогнозувати ріст економічного потенціалу України.

Метою статті є дослідження сировинної бази галузей з переробки садової продукції, а також визначення чинників, що гальмують і стимулюють їх розвиток.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку національної економіки пріоритетним напрямком залишається сільське господарство. Саме сільськогосподарський напрямок історично розвивався у південних, центральних і західних регіонах держави. Для західних областей України основною спеціалізацією є рослинництво, в структурі якого виділяється садівництво. Сприятливими чинниками для розвитку цих галузей є кліматичні умови, родючі ґрунти та історично сформовані у населення навички. Рослинництво у порівнянні із садівництвом, вважається більш традиційним напрямком розвитку сільського господарства у Львівській, Тернопільській, Івано-Франківській, Хмельницькій, Чернівецькій областях. Тут продукція рослинництва стала сировиною для розвитку переробної промисловості. Однак за останні двадцять років садівництво набуло значно більшого розвитку, ніж овочівництво. Цьому сприяли державні дотації на закладання нових садів, зниження оподаткування садівничих господарств. Велику роль відіграло збільшення у раціоні харчування населення продуктів садівництва, що зумовило збільшення попиту на дану продукцію як на українському, так і на світових ринках.

Зростаючий попит на світовому ринку на продукти харчування є визначальним чинником, який спонукає господарства західних регіонів України розпочинати або поглиблювати спеціалізацію садівництва і овочівництва. Стримуючим чинником у даному процесі є недостатня кількість коштів у сільськогосподарських виробників. Традиційно більшість із них мають заборгованість у держбюджет, вони не можуть розрахуватися з постачальниками за придбані запчастини, нову техніку, паливно-мастильні матеріали. Проте, у таких скрутних умовах, харчова промисловість розвивається і знаходить шляхи розв'язання проблем. Одним із варіантів розв'язання фінансових проблем галузі є залучення капіталу іноземних інвесторів, шляхом запровадження нових підходів для формування сировинної бази для окремо взятих підприємств. Суть даного підходу полягає у тому, що кошти інвестора використовують не тільки на будівництво самого підприємства харчової промисловості, а й також для фінансової підтримки фермерських господарств, які постачатимуть сировину для нього. Такий підхід потребує значно більше коштів, проте у перспективі інвестиції забезпечать досягнення прогнозованого доходу. Особливо актуальний даний підхід для підприємств переробної промисловості, які спеціалізуються на виробництві джемів, повидла концентрату соку з яблук і груш. В Україні яскравим прикладом реалізації іноземних інвестицій є діяльність німецької корпорації «Делер» («Dohler»).

Успіх компанії забезпечує вертикальна інтеграція виробництва, яка проявляється у наступному: у найкращих сільськогосподарських районах висаджують ретельно відібрані насінневі матеріали із використанням екологічно безпечних методів обробки; вирощену сировину переробляють на місцевих підприємствах корпорації і виготовлений продукт відповідає найвищим критеріям якості у цілому світі.

Заводи компанії «Делер» працюють вже 20 років. Вони розташовані у Чернівецькій та Тернопільській областях. Потужність заводів щороку зростала, і сьогодні вони можуть переробити близько 1500 тонн яблук за добу. Сировину для підприємств вирощують на землях українських фермерів, які корпорація взяла у довготривалу оренду, а також закупають сировину у населення.

Перевагою такої організації виробництва є те, що фермерські господарства мають змогу використовувати передовий досвід екологічного вирощування сировини; бюджет територіальних громад зростає від щоквартальних податкових платежів, а задіяне у роботі фермерських господарств місцеве населення отримує робочі місця і джерела доходів.

Паралельно із компанією «Делер» освоювала харчову переробну промисловість у Вінницькій області компанія «Агрона Фрут». З 1997 року компанія спеціалізується на переробці фруктів, ягід. Підприємство має замкнутий цикл виробництва: від вирощування і заго-

тівлі сировини до переробки та виготовлення продукції. Для збереження продуктів і сировини на заводі використовують заморожування. Це дає змогу тривалий час зберігати ягоди смородини, полуниці, малини, журавлини, вишні. Ягоди проходять через тунель глибокої заморозки, завдяки чому зберігаються не тільки зовнішній вид продукції, але й смак, аромат, корисні властивості свіжих ягід.

Успіх компаній «Делер» і «Агрона Фрут» сприяв будівництву нових переробних заводів у західних областях України. Так, компанія «Т. В. Fruit» збудувала і реконструювала ряд заводів з переробки яблук і виробництву концентрату для харчової промисловості. У 2005 році відновлено завод у м. Городок Львівської обл., у 2007 і 2012 роках збудовано нові заводи у Солобківцях (Хмельницька обл.) та Липовці (Вінницька обл.). Компанія «Т.В. Fruit» придбала заводи у с. Ременів (Львівська обл.) та смт. Нова Ушиця (Хмельницька обл.).

За останні десять років інші компанії реконструювали переробні підприємства харчової промисловості у м. Кам'янець Подільський (Хмельницька обл.), Хотинському, Сокирянському, Кельменецькому, Новоселицькому районах Чернівецької області, Коломийському районі Івано-Франківської області.

Загальна потужність переробних заводів становить приблизно 5000 тонн яблук на добу. Потребу у сировині забезпечують сільськогосподарські виробники регіону. У зв'язку із нестачею сировини швидкими темпами розвивається садівництво у Чернівецькій, Вінницькій, Хмельницькій, Івано-Франківській та Тернопільській областях. Цьому сприяє постанова Кабінету Міністрів про підтримку садівництва, якою передбачається компенсація фермерам до 80% витрат на закупівлю посадкового матеріалу.

Основними стримуючими чинниками успішного розвитку садівництва є недостатня кількість адаптованих плодкових саджанців, складна технологія вирощування плодкових дерев і кущів, яка потребує крапельного зрошення, висока вартість засобів для боротьби із шкідниками. Однак, найактуальнішим чинником для садівників є складність зберігання фруктів. Для тривалого зберігання фруктів та овочів потрібні спеціальні сховища. Ціна сировини у час збору є у 2-3 рази нижчою, ніж після завершення сезону збирання плодів. Тому, зараз є велика потреба у будівництві сучасних сховищ для овочів та фруктів. Площі спроджених приватних сховищ не можуть задовольнити потреби ринку. А от будівництво сучасних сховищ дуже дороге, а держава не сприяє зведенню таких споруд. Прикладом успішного залучення інвестицій у будівництво фруктосховищ є корпорація «Сварог Вест Груп» у Хмельницькій області та фермерське господарство «Гадз» у м. Бучач Тернопільської області. У 2013 році фермерським господарством «Гадз» було введено в експлуатацію фруктосховище місткістю 2 тисячі тонн, а в грудні 2016 року відкрито холодильний комплекс місткістю 6,5 тис. тонн зберігання ягід і фруктів. На наступні 3-4 роки заплановано будівництво наступних черг фруктосховища з регульованим газованим середовищем загальною місткістю 40 тисяч тонн із потужнішою сортувальною лінією та інфраструктурою для переробки фруктів та ягід.

За останні п'ять років новою тенденцією на світових ринках є збільшення попиту на екологічно чисту сільськогосподарську продукцію. Традиційними місцями презентації такої продукції і її виробників є щорічні виставки, які проводяться у Європі. Найбільшу щорічну виставку «Біофах» (BIOFACH) проводять у ФРН м. Нюрнберг. Україна на цій виставці представлена більшою мірою виробниками зернових культур і частково виробниками овочів та фруктів.

Екологічне виробництво є перспективним напрямком розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні. Основна умова полягає у тому, що у зв'язку з відсутністю надлишкових коштів, сільськогосподарські виробники не використовували ефективні хімічні засоби для боротьби із шкідниками, які забруднюють ґрунт на тривалий період. Разом з тим, більшість земель в адміністративних районах Івано-Франківської, Хмельницької, Вінницької і Тернопільської областей є чистими, і на них можна збільшити обсяги виробництва екологічно чисту продукцію.

Фермерські господарств у галузі садівництва мають сприятливі перспективи для розвитку у західних областях України. Зростаючі потреби ринку у продуктах харчування, спри-

ятливі природні умови регіону, висока культура сільськогосподарського виробництва – це головні сприятливі чинники. Однак, для подолання стримуючих чинників розвитку галузі потрібна державна підтримка, лояльне кредитування, спрощені умови оподаткування для підприємств із залученим іноземним капіталом. Ці та інші інструменти дадуть змогу садівництву в Україні розвинути свій потенціал, забезпечать переробні підприємства високоякісною сировиною і зроблять продукцію харчової промисловості конкурентоздатною на світовому ринку.

Висновки.

1. В останні роки аграрний сектор набуває особливо важливого значення в економіці України.
2. Сьогодні в структурі агропромислового комплексу домінуючу роль займає рослинництво.
3. Серед галузей рослинництва зростає роль і значення садівництва про що свідчить Постанова Кабінету Міністрів України №104 від 07.02.2018 р.
4. В останні роки завдяки зарубіжним інвестиціям в Україні зросли потужності по переробці фруктів.
5. В Україні з кожним роком зростають обсяги заготівлі фруктів у приватних господарствах і разом з тим розширюються площі садів у Тернопільській, Вінницькій, Хмельницькій, Чернівецькій, Івано-Франківській і Львівській областях.
6. Для підвищення ефективності використання садових ресурсів необхідно максимально залучати кошти іноземних інвесторів для розвитку переробних галузей, особливо для будівництва сучасних фруктосховищ.
7. Для підвищення ефективності використання сировинних ресурсів необхідно більше практикувати вирощування екологічно чистої садової продукції, яка дозволить посилити конкурентоспроможність національного виробника.

Література

1. *Виробництво органіки стає актуальним для аграріїв Херсонщини // Журнал аграрних інновацій «Аграрний тиждень» – №7 липень 2017 / Електронний ресурс – Режим доступу – <http://a7d.com.ua/novini/36940-virobnictvo-organki-staye-aktualnim-dlya-agrariyv-hersonschini.html>.*
2. *Жук М. В., Круль В. Ф. Розміщення продуктивних сил і економіка регіонів України: Підручник. – К.: Кондор, 2006. – 296 с.*
3. *Качан Є. П., Кошіль А. Б. Пріоритетні напрями розвитку продуктивних сил села в контексті територіальної децентралізації // Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України: Науковий журнал. – Вип. 20. – Тернопіль: «Економічна думка». 2015 - С.5-9.*
4. *Козьмук П. Ф., Куліш В. І., Чернявський О. А. Земельні ресурси Буковини стан, моніторинг, використання. – Чернівці: Букрек, 2007. – 384 с.*
5. *Постанова Кабінету України № 104 від 7.02.2018 р. «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку виноградарства, садівництва і хмелярства» / Електронний ресурс – Режим доступу – <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-poryad>.*
6. <http://gromady.cv.ua/>
7. <http://www.tbfruit.com/company/>
8. <http://www.agrana.ua/ua/>